

Agnieszka Wilk

Biblioteka Główna

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

ORCID ID: 0009-0000-5797-4875

„CYFRYZACJA ZBIORÓW BIBLIOTECZNYCH: STAN I PERSPEKTYWY”
– SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI Z OKAZJI TRZYDZIESTOLECIA
DYGITALIZACJI W BIBLIOTECE JAGIELLOŃSKIEJ

W dniach 5–6 czerwca 2025 r. z okazji jubileuszu trzydziestolecia digitalizacji w Bibliotece Jagiellońskiej odbyła się konferencja „Cyfryzacja zbiorów bibliotecznych: stan i perspektywy”, której celem było zaprezentowanie dorobku Biblioteki Jagiellońskiej w zakresie realizacji projektów we współpracy z różnymi instytucjami kultury z kraju i zagranicy, wymiana doświadczeń oraz przedstawienie najnowszych osiągnięć i trendów w dziedzinie digitalizacji i cyfryzacji.

Konferencję rozpoczęli prof. dr hab. Jarosław Górniak (prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego ds. współpracy międzynarodowej), dr hab. Remigiusz Sapa (prof. UJ, dyrektor BJ) oraz dr Leszek Szafrński (wicedyrektor BJ), którzy przywitani zgromadzonych, zarysowali historię i wieloraką rolę biblioteki cyfrowej w BJ oraz przypomnieli jej twórców. Jednym z nich był prof. dr hab. Krzysztof Zamorski, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej w latach 1993–2003, który przedstawił wystąpienie wprowadzające „Z wdzięcznością i szacunkiem dla bibliotekarzy BJ. Kilka uwag o początkach Jagiellońskiej digitalizacji”. Przypomniwał ważne europejskie programy digitalizacyjne z końca XX w., które stanowiły inspirację dla działań podejmowanych w BJ. Jednym z nich było zeskanowanie w 1995 r. dzieła Mikołaja Kopernika „De revolutionibus orbium coelestium” i wydanie go na płycie CD. Była to pierwsza w pełni zdigitalizowana książka w Polsce i stanowiła przedmiot dumy biblioteki. Prelegent omówił plany i projekty, zarówno te zrealizowane, jak i te, które najczęściej z powodów finansowych nie doszły do skutku oraz przypomniał osoby w nie zaangażowane. Podzielił się również swoim ówczesnym marzeniem, jakim było

zeskanowanie całości dzieła „Libri Picturati”, które udało się zrealizować jedynie częściowo. Innym doniosłym działaniem był program pierwszej wielkiej digitalizacji zabytkowego, rękopiśmiennego katalogu podstawowego BJ rozpoczęty w 1996 r. Przedsięwzięcie to stanowiło odpowiedź na pytanie, w jaki sposób dać użytkownikom dostęp do historycznej części zbiorów. Ówczesnie stworzony program był rozwijany przez kolejne pokolenia i wciąż stanowi ważne źródło informacji na temat publikacji wydanych do 1949 r. W swoim wystąpieniu prof. Zamorski przywołał też wiele osób, podkreślił ich olbrzymią rolę w procesie cyfryzacji, podziękował za zaangażowanie i współpracę.

Kolejny prelegent, którym był Dominik Cieszkowski (zastępca dyrektora Biblioteki Narodowej) rozpoczął swoje wystąpienie „Wczoraj, dziś, jutro... a co dalej?” od przedstawienia osobistego spojrzenia i własnych doświadczeń związanych z digitalizacją nie tylko w kontekście bibliotecznym. Następnie zaprezentował najważniejsze działania w zakresie cyfryzacji realizowane w BN. Przybliżył projekt „Patrimonium – digitalizacja i udostępnienie polskiego dziedzictwa narodowego ze zbiorów Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Jagiellońskiej”, który zaowocował strategicznym partnerstwem dwóch największych bibliotek w Polsce. Nakreślił jego założenia, sposoby realizacji, napotymane problemy i osiągnięte cele. Oprócz tych wymiernych, jakimi było zeskanowanie i udostępnienie ponad miliona obiektów w ciągu trzech lat, równie ważne było wypracowanie i wyznaczenie standardów, zachęcenie innych bibliotek do współpracy i nawiązanie bezpośrednich relacji. Kontynuację stanowił projekt „Patrimonium – zabytki piśmiennictwa” obejmujący digitalizację i udostępnienie zbiorów specjalnych ze zbiorów BN i BJ, który tak jak poprzedni zakończył się sukcesem. Dyrektor Cieszkowski przekazał również informację o zawartej 28 maja 2025 r. umowie na prowadzenie projektu „Patrimonium – dziedzictwo uczonych”. Obecne działania obejmą przede wszystkim kolekcje i spuścizny naukowe, archiwa rodzinne, a także zbiory specjalne. Po zakończeniu projektu udostępnionych zostanie 145 500 nowych obiektów, które ze względów konserwatorskich lub prawnoautorskich nie mogły być wcześniej zaprezentowane cyfrowo. W podsumowaniu przypomniał główne cele digitalizacji, czyli zapewnienie szerokiej dostępności i stworzenie bezpiecznych kopii cyfrowych, zwłaszcza w odniesieniu do obiektów, które mogłyby ulec zniszczeniu.

Następną część konferencji stanowił panel „Przyszłość bibliotek cyfrowych w zmieniającym się rynku digitalizacji”, w którym udział wzięli: dr Leszek Szafranski, Tomasz Kalota (pełnomocnik rektora ds. Regionalnego GLAM, dyrektor Uniwersyteckiego Centrum Humanistyki Cyfrowej Uniwersytetu Wrocławskiego), Tomasz Parkoła (kierownik Pionu Usług Sieciowych w PCSS), Marcin Szala (kierownik Pracowni Reprografii i Digitalizacji, Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego), Wojciech Kowalewski (specjalista ds. komputeryzacji bibliotek i digitalizacji, Wojewódzka Biblioteka

Publiczna w Krakowie). Osoby zaproszone do dyskusji to praktycy i prekursorzy polskich bibliotek cyfrowych, którzy od kilkudziesięciu lat aktywnie je współtworzą i kształtują. Dyskusja rozpoczęła się od wspomnień dotyczących początków transformacji cyfrowej, która doprowadziła do powstania oprogramowania dLibra i uruchomienia pierwszych bibliotek cyfrowych. T. Parkoła przypomniał najważniejsze działania PCSS w tym zakresie, m.in. prace nad systemem dLibra, kolejne wdrożenia w bibliotekach, stworzenie Federacji Bibliotek Cyfrowych, współpracę z Europeaną. Kolejni paneliści omówili podejmowane działania organizacyjno-formalne, trudności sprzętowe i finansowe oraz pierwsze projekty realizowane w poszczególnych ośrodkach. Wszyscy zgodnie podkreślili rolę PCSS w integracji środowiska bibliotekarskiego wokół idei bibliotek cyfrowych przez wieloletnie organizowanie spotkań użytkowników dLibry, warsztatów i konferencji, które zaowocowały wymianą doświadczeń, współpracą poszczególnych środowisk i osób, tworzeniem wspólnych standardów i dobrych praktyk. Podkreślono również olbrzymie zaangażowanie i entuzjazm towarzyszące tym pionierskim działaniom oraz ich wpływ na rozwój cyfryzacji. Drugą część panelu zdominowały zagadnienia dotyczące aktualnych wyzwań w zakresie digitalizacji. Wśród omawianych tematów za najważniejsze uznano kwestie bezpieczeństwa i wiarygodności zbiorów, ich krytyczną edycję oraz możliwość dynamicznego wykorzystania do celów badawczych, naukowych i edukacyjnych. M. Szala zasygnalizował nowe kierunki rozwoju, a wśród nich tworzenie innowacyjnych usług do szerszego wykorzystania zbiorów, m.in. transkrypcji czy adnotacji na obiektach graficznych. Do kwestii wykorzystania sztucznej inteligencji w odniesieniu do zbiorów cyfrowych odniósł się T. Kalota, który położył nacisk na konieczność podjęcia współpracy z mocnym partnerem technologicznym, zaangażowania dużych kompetencji informatycznych oraz dbanie o wysoką jakość danych. Postulat związany z poprawą poziomu jakościowego zasobów zgłosił również W. Kowalewski, który zwrócił uwagę na dużą różnorodność zdigitalizowanych zbiorów (piśmiennicze, graficzne, wizualne, dźwiękowe) oraz stosowanych formatów. Wskazał, że należy poprawić wydajność OCR, a być może przeprowadzić redigitalizację części zasobów, tak by zwiększyć ich dostępność. Kwestie te są niezwykle istotne w kontekście zastosowania AI, dla której zasoby cyfrowe są nowym, olbrzymim polem eksploatacji. T. Parkoła stwierdził, iż najważniejsze są dane źródłowe, a wyzwaniem jest ich zabezpieczenie w dłuższej perspektywie czasowej, zaś L. Szafrąński wspomniął o digitalizacji masowej jako jednej z możliwości postępowania, podkreślił potencjał zgromadzonych zasobów w kontekście sztucznej inteligencji i zasygnalizował nowe ścieżki rozwoju bibliotek cyfrowych.

Po wystąpieniach sponsorów i przerwie kawowej uczestnicy konferencji mieli okazję dowiedzieć się więcej o działaniach w zakresie digitalizacji podejmowanych w szwedzkich placówkach kulturalnych i naukowych. Łukasz Mesek reprezentujący Alingsås Kulturhus w referacie „Dygitalizacja w Szwecji: stan obecny i perspektywy”

przybliżył najważniejsze projekty o charakterze ogólnokrajowym i lokalnym. Zaprezentował założenia, sposoby realizacji i napotykanne trudności, m.in. w takich projektach, jak ALVIN, projekt Biblioteki Narodowej dotyczący szwedzkich gazet i czasopism, portal DiVa, Litteraturbanken oraz mniejsze projekty poszczególnych instytucji. Wskazał, że szwedzkie podejście kładzie duży nacisk na otwartość zasobów cyfrowych, a cechą charakterystyczną metadanych jest linkowanie poszczególnych elementów opisu i budowanie relacji między nimi. Zwrócił też uwagę na problemy, wśród których najistotniejsze to duże rozdrobnienie inicjatyw, brak funduszy oraz zły stan zbiorów. Omówił też projekt, którego celem jest objęcie całego szwedzkiego zasobu bibliotecznego i stworzenie wspólnej, wolnodostępnej platformy gromadzącej wszystkie szwedzkie materiały drukowane. Digitalisering av det svenska trycket zakłada współpracę między Biblioteką Narodową i pięcioma największymi bibliotekami uniwersyteckimi. Obecnie, jako rozwiązanie tymczasowe, udostępnianie zdigitalizowanych zasobów odbywa się przez narodowy katalog biblioteczny Libris.

Panel poświęcony „Rosnącej roli jakości obrazu w dygitalizacji” zgromadził reprezentantów sektora GLAM, którzy podzielili się swoimi doświadczeniami. Rozpoczynając dyskusję, dr inż. Marcin Dąbrowski (PCSS, Politechnika Poznańska) zwrócił uwagę na niską jakość obrazu w początkowym okresie digitalizacji, która wynikała przede wszystkim z wykorzystywanego wówczas sprzętu. Pierwszym omawianym zagadnieniem był tok produkcji digitalizacji w kontekście panowania nad jakością odwzorowań. Justyna Woszczyk (Pracownia Reprografii i Digitalizacji, Biblioteka Uniwersytetu Wrocławskiego) stwierdziła, że na przestrzeni lat nastąpiła ogromna zmiana w podejściu do jakości obrazu. Za kluczowe uznała stosowanie standardów wypracowanych na podstawie własnych doświadczeń i przeprowadzonych testów. Zasygnalizowała też, że treść obrazu jest często ważniejsza niż jego jakość, np. w odniesieniu do znaków wodnych figurujących na dokumentach. Mariusz Walczak (Muzeum Historii Polski) poinformował o rodzajach digitalizowanych obiektów trójwymiarowych i płaskich, organizacji pracowni digitalizacji i jej wyposażeniu, zasadach pracy i stosowanych narzędziach. Uwypuklił znaczenie kompetencji zespołu i podkreślił, że jakość obrazu jest priorytetem. Piotr Strembski (kierownik Oddziału III Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego NAC) przybliżył tok pracy w archiwach państwowych oraz rolę NAC. Przypomniwał, że podstawowym założeniem digitalizacji zbiorów archiwalnych było zabezpieczenie informacji nawet kosztem jakości, m.in. ze względu na nietrwałość nośników papierowych. W ramach dążenia do standaryzacji prac w zakresie digitalizacji przywołał zarządzenie z 2006 r. regulujące sposób wykonywania kopii cyfrowych w archiwach, w których ważną decyzją było zagwarantowanie bezstratnego formatu TIFF. W tej części dyskusji zaprezentowano również dobre praktyki i wypracowane wytyczne

funkcjonujące w poszczególnych instytucjach. Jej kontynuację stanowiła próba odpowiedzi na pytanie, czy należy dążyć do stworzenia ogólnokrajowych, ujednoliconych instrukcji dla jakości w digitalizacji dla wszystkich podmiotów, czy też poszczególne sektory mogą i powinny wypracowywać własne ustalenia i pracować w oparciu o nie. P. Strembski poinformował, że działania mające na celu stworzenie wspólnych, jednolitych wytycznych mają miejsce na poziomie Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. W związku z wieloma projektami digitalizacyjnymi realizowanymi z środków publicznych przez różne podmioty ważne jest, by wyznaczyć minimalne standardy jakościowe, które zagwarantują jakość porównywalną do tej, jaką prezentują instytucje państwowe. Nie jest jednak łatwo wypracować wspólne zasady dla zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i muzealnych ze względu na ich dużą różnorodność. J. Woszczyk dodała, że ujednolicone standardy są jak najbardziej pożądane, ale zawsze należy zostawić przestrzeń do reagowania w sytuacjach niestandardowych i uwzględniać potrzeby konkretnych instytucji.

Wystąpienie „Digitalizacja kolorowych negatywów z zasobu Narodowego Archiwum Cyfrowego – doświadczenia, spostrzeżenia, proponowane metody”, które zaprezentowali Monika Wojdyna i Mateusz Bolesta z Oddziału III Zabezpieczania Zasobu Archiwalnego NAC przypomniało, że NAC pełni funkcję ministerialnego centrum kompetencji do spraw digitalizacji archiwaliów i stanowi wsparcie eksperckie dla archiwów państwowych i innych instytucji. Prelegenci przybliżyli zadania reprezentowanej placówki, opisali zmiany w zakresie digitalizacji na przestrzeni lat oraz stosowane metody. Zaznaczyli również, że digitalizacja kolorowych negatywów jest specyficznym przykładem podejścia do jakości w sposób hybrydowy. Oprócz stałych mierzonych parametrów bardzo istotny jest wkład człowieka i to, w jaki sposób odniesie się do digitalizowanych materiałów. Dużo zależy również od własnej oceny, umiejętności panowania nad sprzętem i znajomości technik fotograficznych. Stwierdzili również, że przejście w 2022 r. na fotografię cyfrową dało nowe możliwości w zakresie jakości obrazów, ale też zrodziło nowe nierozstrzygnięte do tej pory problemy związane z metodami rejestracji i późniejszej obróbki graficznej. Kończąc swoje wystąpienie podkreślili, że prawdopodobnie identyczna percepcja i reprodukcja koloru przez różne osoby i na różnych urządzeniach są niemożliwe, a pojawiające się różnice można zminimalizować przez jednolitą procedurę digitalizacji i pracę na sprzęcie o podobnych cechach.

Ostatni panel tego dnia był poświęcony konserwacji w procesie digitalizacji. Jego uczestniczki zobrazowały działania konserwatorskie podejmowane w trakcie różnych projektów digitalizacyjnych, podzieliły się własnymi doświadczeniami i najciekawszymi przykładami. Aleksandra Szalla-Kleemann (Biblioteka Jagiellońska) nakreśliła najważniejsze założenia projektu Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa na przestrzeni lat oraz podejmowane działania ochronne, przede wszystkim ocenę

stanu zachowania, konserwację zachowawczą oryginałów, tworzenie kopii cyfrowych i mikrofilmów. Zwróciła uwagę, że istotne jest takie przygotowanie materiałów do skanowania, aby były czytelne i jednocześnie zabezpieczone przed uszkodzeniem podczas digitalizacji. Łucja Skoczeń-Rapała i dr Zofia Maniakowska-Jazownik podzieliły się doświadczeniami Pracowni Konserwacji Papieru i Skóry Muzeum Narodowego w Krakowie. Zaprezentowały projekty, w których pracownia brała udział, i podkreśliły ich różnorodność wynikającą między innymi z dużego zróżnicowania posiadanych zbiorów. Ł. Skoczeń-Rapała zaakcentowała, że bardzo ważna jest multidyscyplinarna współpraca konserwatora z całym zespołem projektowym oraz włączanie działu konserwatorskiego w projekty digitalizacyjne na wczesnym etapie planowania działań. Jolanta Pollesch (kierownik Działu Konserwacji, Muzeum UJ) w wystąpieniu „Zagadnienia konserwatorsko-fotograficzne” skoncentrowała się na projekcie realizowanym w Muzeum UJ dotyczącym cyfryzacji 35 000 negatywów. Przybliżyła autorów fotografii i ich dzieła, metody stosowane przy pracy, stan zachowania negatywów i osiągnięte efekty. Z kolei Anna Seweryn (kierownik Sekcji Fotografii i Materiałów Audiowizualnych, Oddział IV zabezpieczania zasobu archiwalnego, Archiwum Narodowe w Krakowie) przedstawiła działania i specyfikę pracy swojej jednostki oraz rodzaje posiadanych zbiorów. Największą część zasobu stanowią dokumenty na podłożu papierowym i są one również największym problemem dla pracowni konserwatorskiej, gdyż często stan ich zachowania jest niezadowalający. W dyskusji pojawiły się również kwestie zastosowania sztucznej inteligencji w pracowniach konserwatorskich, digitalizacji dzieł sztuki oraz obrazowania multispektralnego i jego roli w procesach digitalizacyjnych i konserwatorskich. Zwrócono uwagę, że czynnikami determinującymi działania są między innymi rodzaj projektu, stan zachowania zbiorów i czas realizacji. Wskazano konieczność współpracy konserwatorów ze specjalistami i naukowcami z różnych dziedzin. Na zakończenie Izabela Damulewicz (konserwator dzieł sztuki, prywatna pracownia konserwatorska) skonstatowała, że wiele prac konserwatorskich zostało sfinansowanych i było możliwych dzięki projektom digitalizacyjnym.

Pierwszy dzień obrad i poruszone tematy podsumował Leszek Szafrński, a zakończyła uroczysta kolacja i kularowe dyskusje.

W kolejnym dniu konferencji uczestnicy mieli okazję zapoznać się z przeszłością, teraźniejszością i przyszłością Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej. L. Szafrński przypomniał historię JBC, działalność i zmiany zachodzące na przestrzeni lat. Zaakcentował dwa podstawowe powody utworzenia JBC, czyli zabezpieczenie dokumentów zagrożonych zniszczeniem oraz udostępnianie zbiorów i prezentowanie posiadanych zasobów. Zaznajomił słuchaczy z nowym, funkcjonującym od 2025 r., interfejsem biblioteki oraz statystykami dotyczącymi liczby posiadanych obiektów i ich wykorzystywania. Podkreślił również, że projekt pod nazwą JBC jest i będzie

kontynuowany, a do zasobów dołączane będą nowe narzędzia umożliwiające naukowcom różnorodne prace badawcze. Podejmowane są również starania, aby wzbogacić zawartość biblioteki o aktualne publikacje i udostępniać je zgodnie z obowiązującym prawem autorskim. Z kolei Anna Krzak (kierownik Sekcji Jagiellońskiej Biblioteki Cyfrowej) przedstawiła kluczowe inicjatywy, które wpłynęły na rozwój JBC oraz najważniejsze projekty zrealizowane na przestrzeni lat 2010–2025. Analizując cele szczegółowe podejmowanych działań, zaakcentowała unikatowość digitalizowanych zbiorów, przedstawiła ich znaczenie i korzyści płynące z cyfryzacji. Następnie przybliżyła kilka istotnych projektów („Dygitalizacja Narodowego Zbioru w Bibliotece Jagiellońskiej”, „Berlinka Polonica”, „WWI – 100 years / I Wojna Światowa – stulecie wybuchu”, „Orientalia Polonica” oraz kolejne projekty Patrimonium), sposoby pozyskiwania środków i finansowanie, rodzaje digitalizowanych materiałów i organizację pracy. Podkreśliła również, że uczestnictwo w projektach to nie tylko oczywiste efekty w postaci zdigitalizowanych materiałów, ale również zdobywanie doświadczenia, rozwiązywanie problemów i wypracowywanie zasad oraz współpraca z instytucjami, naukowcami i badaczami. Kończąc, nakreśliła najważniejsze wyzwania stojące przed Jagiellońską Biblioteką Cyfrową. O jednym z nich opowiedział dr hab. R. Sapa w wystąpieniu „Projekt DiHeLib Cyfryzacja rękopisów: potencjał dla rozwoju badań”. Flagowy projekt UJ pod nazwą European Heritage in the Jagiellonian Library: Digital Authoring of the Berlin Collections służy stworzeniu cyfrowego środowiska pracy rękopiśmienników, które uwspólnia korzystanie z zasobów i jest wyposażone w dobre narzędzia umożliwiające ich badanie. Omawiając cele i najważniejsze założenia projektu, wspomniał o tworzeniu ARCARIUM, znaczeniu współpracy międzynarodowej oraz zwrócił uwagę na specyfikę materiałów, jakimi są rękopisy oraz na konieczność uwzględniania oczekiwań badaczy.

Odmienny charakter miało wystąpienie Kamili Kokot-Kanikuły (Sekcja Budowy Zbiorów Cyfrowych i Multimedialnych, Biblioteka Politechniki Gdańskiej) „Teatr mój widzę ogromny – subiektywnie o bibliotece cyfrowej z marzeń i snów” poświęcone właściwemu przygotowaniu danych i różnorodnym aspektom wykorzystywania zasobów cyfrowych. Prelegentka omówiła zasady FAIR w odniesieniu do bibliotek cyfrowych, postulaty środowiska cyfrowej humanistyki i ich wpływ na udostępnianie. Przeanalizowała również oczekiwania różnych grup użytkowników, koncentrując się na pracownikach naukowych i ich potrzebach. Na zakończenie podjęła, niezwykle aktualny, temat sztucznej inteligencji, jej wykorzystania i znaczenia dla istniejących kolekcji cyfrowych. Podała przykłady wdrożenia AI w czeskich bibliotekach cyfrowych (transkrypcja, czytanie na głos, tłumaczenia, tworzenie streszczeń) i stwierdziła, że sztuczna inteligencja umożliwi lepsze wykorzystanie danych nagromadzonych w cyfrowych kolekcjach.

Prawnym aspektem korzystania z zasobów cyfrowych poświęcony był referat dr hab. Teresy Świąćkowskiej (Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii, Uniwersytet Warszawski) „Wypożyczenia cyfrowe utworów objętych prawem autorskim. Wyzwania prawne, organizacyjne i techniczne”. Autorka przybliżyła tę ideę na gruncie prawa amerykańskiego, europejskiego i polskiego. Podkreślając, że digitalizacja i cyfrowy dostęp do zbiorów są ważnym dobrem społecznym, przedstawiła, zrodzoną w Stanach Zjednoczonych, koncepcję Controlled Digital Lending – jej założenia, rozwój i upowszechnianie oraz próby wdrożenia. Przeanalizowała najważniejsze dokumenty, m.in. Position Statement on Controlled Digital Lending by Libraries (2018), A White Paper on Controlled Digital Lending Library Books (2018), orzeczenie TSUE z 2016 w sprawie C-174/15 Vereniging Openbare Bibliotheken oraz koncepcję opracowaną przez Centrum Cyfrowe i Future Law Lab (UJ): Raport e-Books and Secure Digital Lending in European Libraries (2025). Zaprezentowała również wykorzystanie tego modelu w praktyce przez Internet Archive oraz praktyki udostępniania cyfrowego w Polsce. W podsumowaniu zauważyła, że przepisy dotyczące udostępniania kopii cyfrowych są niejednoznaczne i niewystarczające, postulowała wprowadzenie jasnych regulacji dotyczących uprawnień bibliotek do wypożyczania cyfrowego, rozwój infrastruktury technologicznej gwarantującej bezpieczne użyczenia cyfrowe i konieczność współpracy bibliotek w rozwijaniu wspólnych rozwiązań technicznych i organizacyjnych oraz podejmowania działań na rzecz zmian w prawie.

Prezentacja „Biblioteki przyszłości: cyfrowe repozytoria, wiedza i edukacja – studium przypadku Głównej Biblioteki Lekarskiej” przedstawiona przez Małgorzatę Paszkowską (PCG Academia) i Dorotę Ubysz (kierownik Działu Centrum Informacji Medycznej Głównej Biblioteki Lekarskiej) dotyczyła ewolucji bibliotek, konieczności ich modernizacji i narzędzi informatycznych wspierających zmiany. Wychodząc od analizy wymogów, które powinny spełniać współczesne biblioteki i repozytoria, M. Paszkowska omówiła funkcjonalności oprogramowania DSpace, możliwości jego wykorzystywania i przykłady użycia oraz wyzwania i perspektywy rozwoju przyszłych bibliotek. Motywy, zasady i cele wdrożenia systemu DSpace w GBL przybliżyła D. Ubysz, która zwróciła uwagę na konieczność modernizacji prowadzonych baz. Najwięcej uwagi poświęciła Polskiej Bibliografii Lekarskiej, czyli największej dziedzinowej bazie w Polsce, rejestrującej literaturę z zakresu medycyny i nauk pokrewnych. Zaprezentowała rys historyczny, zawartość i wykorzystanie PBL, jej obecną formę oraz zmiany, jakie nastąpią dzięki zastosowaniu nowoczesnego oprogramowania w zakresie organizacji bazy, jej funkcjonalności, dostępności i użyteczności.

Kolejnym punktem konferencji był panel dyskusyjny „Rola biblioteki akademickiej w edytorstwie cyfrowym”, w którym udział wzięli: dr hab. Remigiusz Sapa (moderator), dr hab. Jadwiga Kita-Huber (prodziekan ds. naukowych i rozwoju –

Wydział Filologiczny UJ; Kierownik PF DiHeLib), dr hab. Magdalena Komorowska (kierownik Katedry Edytorstwa i Nauk Pomocniczych, Wydział Polonistyki UJ), dr Natalia Zawiejska (Instytut Religioznawstwa, Wydział Filozoficzny UJ), Olaf Stachowski (Biblioteka Jagiellońska). Dyskusja rozpoczęła się od próby zdefiniowania pojęcia edycja cyfrowa oraz ustalenia, na czym polega wartość dodana naukowego edytorstwa cyfrowego dla użytkownika. Paneliści zwrócili uwagę, że różni się ona znacząco od tradycyjnej edycji drukowanej. Dzięki technologii i różnym sposobom prezentacji dostarcza nowych walorów poznawczych i jest narzędziem badawczym. Daje też możliwość aktualizacji i rozbudowy, nigdy nie jest skończona, można ją poszerzać, poprawiać i rozwijać. Podkreślono również, że ważna jest rola użytkownika, który samodzielnie może podchodzić do materiału, kreować go, prowadzić analizy. W dalszej części uczestnicy panelu odnieśli się do własnych doświadczeń, wskazali na przykłady pochodzące z ich codziennej pracy i podkreślili zróżnicowanie materiałów, na których pracują. Zwrócono uwagę, że edycja tego samego materiału wyjściowego może mieć różne wersje, może być przeznaczona dla różnych typów użytkowników i może być wykorzystywana do realizacji zróżnicowanych celów. Podkreślono, że większy nakład pracy przekłada się na większy zasięg i większą wartość tekstu. Kolejnym omawianym zagadnieniem była rola bibliotek w projektach cyfrowego edytorstwa. Poruszono zagadnienie traktowania edycji cyfrowych jako obiektów bibliotecznych i konieczność nadawania im numerów ISBN. Rolą bibliotek powinno być zapewnienie dostępu, cytowalności i wiecznej trwałości edycji, a zachowania wobec edycji cyfrowych powinny zostać ustandaryzowane. Wśród poświadczonych działań dla edytorów cyfrowych wymieniono zapewnienie softwaru, know-how, wsparcia i środowiska umożliwiającego ich współpracę. Prelegenci podkreślili, że rolą bibliotek powinno być również zapewnienie możliwości publikowania edycji cyfrowych oraz ich przechowywania na platformach, zagwarantowanie hostingu i trwania projektu.

W referacie „Gdy jedno wejście prowadzi do wielu drzwi. Architektura informacji w wybranych ekosystemach otwartego dostępu” dr Stanisław Skórka (dyrektor Biblioteki Głównej AGH, Instytut Nauk o Informacji, Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie) zwrócił uwagę na perspektywę użytkownika cyfrowych zasobów na przykładzie agregatorów repozytoriów oraz zaakcentował znaczenie dobrej architektury informacji dla odbiorców. Omówił cele, przebieg i wnioski z przeprowadzonych badań oraz zastosowaną metodę badawczą. Przybliżył reguły analizy heurystycznej i zaprezentował ocenę heurystyczną architektury informacji wybranych agregatorów (CeON, Europeana, FBC, Polona) oraz jej wyniki.

Ostatnie wystąpienia konferencji poświęcono zagadnieniom związanym z archiwistyką. O doświadczeniach w zakresie archiwizacji Internetu słuchacze dowiedzieli się z prelekcji dr. Marcina Wilkowskiego (Centrum Kompetencji Cyfrowych,

Uniwersytet Warszawski) „Archiwizacja polskiego Webu: status, problemy i możliwe działania”. Prelegent zwrócił uwagę na brak stabilności zasobów webowych i znaczenie ich archiwizacji. Przedstawił rozwój archiwistyki Webu od połowy lat 90. XX w., inicjatywy podejmowane w tym zakresie przez biblioteki, archiwa, agendy rządowe i uczelnie oraz zastosowanie zarchiwizowanych zasobów. Prezentując dane dotyczące badań polskiego Webu omówił inicjatywy Biblioteki Narodowej, Narodowego Archiwum Cyfrowego, Archiwum Społecznego Polskiego Webu oraz Centrum Kompetencji Cyfrowych UW. Podsumowując stwierdził, że archiwistyka Webu to wyzwanie i przyszłość polskich bibliotek, ale zwrócił też uwagę na problemy związane z RODO i prawem autorskim. Natomiast Maciej Wlazło (Kolegium Indywidualnych Studiów Międzyobszarowych, Uniwersytet Śląski) w referacie „Archiwistyka, a infrastruktura cyfrowa: niewidzialne problemy, widzialne skutki” nakreślił wyzwania stojące przed współczesną archiwistyką i archiwistami cyfrowymi. Przeanalizował zachodzące zmiany oraz stwierdził, że tempo zmienności może zostać przezwyciężone dzięki wykształceniu kluczowych kompetencji wśród archiwistów cyfrowych: umiejętności programowania oraz znajomości technicznych stron zarówno obecnych, jak i nadchodzących nośników cyfrowych.

Podczas dyskusji kończącej obrady do referatu M. Wilkowskiego odniósł się D. Cieszkowski z BN, który poinformował, że zgodnie z ustaleniami z 2021 r. archiwizacją Internetu w Polsce będą zajmowały się archiwa państwowe. Leszek Szafrąński podsumował obrady i zaprosił na zwiedzanie Wawelu, który stanowił ostatni punkt programu konferencji.